

MATURITNÝ OKRUH 26

UMELECKÝ ŠTÝL

→ je jedným zo štýlov verejného styku a uplatňuje sa **najmä v slovesnom umení**, autori vyjadrujú svoj **subjektívny názor** – ide teda o **subjektívny štýl**

→ umelecký štýl sa uplatňuje v **písanej podobe** (literatúra) a v **hovorenej podobe** (napr. divadlo)

komunikačná sféra: škola, divadlo, kino, ulica

komunikanti: autor ---> čitateľ, poslucháč, divák

Slohové postupy v umeleckom štýle

Rozprávací slohový postup	Opisný slohový postup	Výkladový slohový postup	Informačný slohový postup
<ul style="list-style-type: none">• hlavný slohový postup• prerozprávanie rôznych príbehov zo života	<ul style="list-style-type: none">• vykresľuje prostredie a povahy postáv	<ul style="list-style-type: none">• analyzuje vzťahy medzi predmetmi, osobami, javmi• využíva úvahy v reči postáv a rozprávača	<ul style="list-style-type: none">• využíva sa v umeleckých reportážach, biografiách, sci-fi literatúre

- V umeleckom štýle využívame viaceré slohové postupy (= spôsob členenia zložiek textu s určitým cieľom a ohľadom na adresáta textu)
 - rozprávací slohový postup (= SP)
 - Je nosníkom umeleckého štýlu
 - Je preňho typické množstvo slovík, slúži na dynamizáciu deja
 - Využíva sa najčastejšie, vo väčšine žánrov umeleckého štýlu
- opisný SP
 - Slúži na spomalenie (retardáciu) deja
 - Opisy sa snažia zachytiť vonkajšie aj vnútorné najtypickejšie znaky
- výkladový SP
 - Najmä jeho **úvahová zložka** (hodnotí javy, vyjadruje postoje)
 - Využíva sa v **pásmo rozprávača**, v monologických prejavoch postáv a v **reflexívnej lyrike**
 - **Výkladová zložka** sa využíva v reportážach, biografiách a sci-fi literatúre ako súčasť populárno-náučného výkladu

Slohové útvary v umeleckom štýle

- rozprávanie
- opis a charakteristika (vykreslenie prostredia a povahy postáv)

Základné znaky umeleckého štýlu

variabilnosť: množstvo literárnych žánrov, variabilnosť aj v jazyku: využívanie nielen spisovných, ale aj nárečových slov

expresívnosť: používanie citovo zafarbených slov

metaforickosť

monologickosť

náznakovosť: nedopovedanie údajov či faktov, ponechávanie na fantáziu čitateľa

písomnosť: umelecký text je určený neprítomnému adresátovi, *výnimka – umelecký prednes*

subjektívnosť: dôraz na osobnosť autora, emocionálnosť a expresívnosť

Funkcie umeleckého štýlu

estetická - dielo pôsobí na city prijímateľa kladne alebo záporne

výchovná - dielo obohacuje vnútro čitateľa, vzbudzuje sympatie alebo antipatie k postavám, z diela sa môžeme poučiť

náučná – z diela môžeme získať vedomosti o javoch, udalostiach či faktoch

informačná – dielo prináša informácie o určitej dobe (minulej, prítomnej, budúcej), o spoločnosti, zvykoch, kultúre

Jazykové prostriedky umeleckého štýlu

- neutrálne slová
- citovo zafarbené slová
- obrazné prostriedky
- nespisovné slová
- neobvyklé slová

Mimojazykové prostriedky umeleckého štýlu

- grafické členenie textu
- ilustrácie

Žánre umeleckého štýlu

lyrika: pieseň, óda, sonet, ...

epika: román, poviedka, novela, báj, legenda, rozprávka, ...

dráma: tragédia, komédia, muzikál, ...

POZNÁMKA: *Viac o lyrických, epických a dramatických žánroch v iných maturitných okruhoch, tento sa dá s nimi prepojiť.*

Lyrika (poézia)

- vyjadruje **pocity, nálady, myšlienky autora**
- **nemá dej**
- **nemá postavy, ale lyrický subjekt** (často splýva s autorom)
- **viazaný alebo voľný verš**
- využívajú sa **umelecké básnické prostriedky**

Epika (próza)

- **zakladá sa na deji, na rozprávaní príbehu, udalostí** (typická je časová postupnosť)
- autora v nej zastupuje **rozprávač**

Dráma

- **neprítomnosť rozprávača**
- základ drámy tvoria **monológy a dialógy** (veršované alebo neveršované)
- dramatické žánre sú určené predovšetkým **na scénickú realizáciu**
- členenie na **dejstvá, scény, výstupy**

Rozdiely medzi umeleckým a hovorovým štýlom

umelecký štýl	hovorový štýl
verejnosť	súkromnosť
písomnosť	ústnosť
monologickosť	dialogickosť
neprítomnosť adresáta	prítomnosť adresáta

ALE! Oba štýly majú spoločné to, že sú súkromné.

OBRAZ PRVEJ SVETOVEJ VOJNY V DIELACH ZAHRANIČNÝCH AUTOROV

stratená generácia = skupina amerických prozaikov (silne citovo založení), ktorí prežili koniec prvej svetovej vojny v Európe a vyjadrovali pocity ľudí poznamenaných vojnou, často neschopných zmieriť sa s povojnovou skutočnosťou a zapojiť sa do povojnového života, autorkou pojmu *lost generation* bola Američanka žijúca v Paríži Gertrude Steinová, generáciu tvorili **najmä Američania Hemingway a Faulkner**

Erich Maria Remarque (Nemecko)

- veľký **odporca vojny** a **predstaviteľ expresionizmu** (vo svojich dielach zobrazuje skutočnosť, zveličuje jej záporné javy, používa „živý“ slovník a kontrasty), **často patrila k stratenej generácii**, často opisuje životné **osudy nemeckých emigrantov** (sám musel emigrovať)

- keď mal 18 rokov, **zúčastnil sa bojov na západnom fronte, kde bol vážne zranený**

román **Na západe nič nové !!!**

- **rozprávačom** je mladý vojak **Paul Bäumer** (citlivý chlapec píšuci básne), ide o **autobiografickú postavu**

- **hlavný hrdina a jeho spolužiaci zo septimy sa prihlásia na front** (presvedčí ich triedny profesor na gymnáziu, ktorý tvrdí, že vojna nič nie je), postupne **vidia nezmyselné a zbytočné umieranie**, ich postoj sa mení – pociťujú k vojne odpor, **Paul zabije iba raz** (má výčitky svedomia, zaumieni si, že napíše žene mŕtveho Francúza a finančne jej to vynahradí), **Paul je spojovacím článkom života a smrti jednotlivých spolužiakov** (často sa s nimi rozpráva o vojne a o mieri), zomiera ako posledný, keď rozhlas iba sucho oznamuje: „*Na západe nič nové.*“

- **autor poukazuje na absurditu vojny a umierania** (Paul sa zamýšľa nad tým, aký zmysel má zabíjanie človeka človekom, aj keď stoja na opačných stranách frontu, obaja sú predsa obyčajní ľudia, ktorí ani nevedia, prečo prišli bojovať)

- často **vnútorný monológ hlavnej postavy, zvolacie vety, rečnícke otázky**, ale aj **vonkajší monológ** (keď sa Paul prihovára nepriateľskému vojakovi), autor občas používa **krátke, úsečné vety, čím stupňuje myšlienku** a zdôrazňuje jej význam (zároveň chce vyvolať u čitateľa určité napätie)

hlavná myšlienka = **osudy a pocity mladej generácie, ktorá sa ešte nenaučila žiť a už sa musela naučiť zabíjať**

Romain Rolland (Francúzsko)

-tiež veľký odporca vojny, pacifista

novela **Peter a Lucia !!!**

- protivojnové dielo o **tragickej láske dvoch mladých ľudí** na pozadí udalostí 1. svetovej vojny

- **Peter je chlapec zo zámožnej meštianskej rodiny**, citlivý a dobrý (väčší idealista ako Lucia), má staršieho brata Filipa, ktoré vojna veľmi zmení, **Petrova rodina má pasívny postoj k vojne**, matka ju berie ako povinnosť

- **Lucia žije s matkou, ktorá je tehotná, je výtvorne nadaná, ale pre nedostatok peňazí nemôže študovať**,

preto si zarába reprodukováním obrazov slávnych maliarov a obrázky predáva v malých obchodíkoch (nie sú veľmi dobré, keďže jej chýbajú skúsenosti a nástroje), je **duševne vyspelejšia ako Peter**, lebo bola životom prinútená správať sa samostatne a zarobiť si na živobytie (vidí svet taký, aký je)

- dej od 30. januára 1918 do 29. marca 1918

- Peter a Lucia sa stretnú v metre, Peter je povolaný na front, no po zbombardovaní továrne, v ktorej pracuje Luciina matka, si už bez Lucie nedokáže predstaviť svoj život, **ich láska ale končí na Veľký piatok v r. 1918**, keď zomierajú **pri bombardovaní Paríža** pod troskami chrámu (chceli si tam sľúbiť vernosť) → **vojna sa nezastaví ani pred Bohom**

- v novele je **málo dialógu, prevažujú opisy a úvahy**, úvahy sa týkajú najmä nezmyselnosti vojny

- motívom novely je, že **láska vo vojne nemá perspektívu a zomiera**

<i>Na západe nič nového</i>	<i>Peter a Lucia</i>
román	novela
vojna zasahuje priamo	vojna nezasahuje priamo
bojuje sa so zbraňami	bojuje sa láskou a vierou
rozprávačom je hlavný hrdina	rozprávačom je autor

Ernest Hemingway (USA)

- koniec 1. svetovej vojny prežil v Európe na fronte

román **Zbohom zbraniam !!!** --> príbeh lásky anglickej ošetrovateľky Catherine a amerického poručíka Fredericka, ktorý je dobrovoľníkom v talianskej armáde (chcel na vlastné oči zažiť, ako to na fronte vyzerá, postupom času sa jeho vzťah k vojne začína meniť na záporný), Frederick utečie z frontu a dáva navždy **zbohom zbraniam**, Catherine zomiera pri pôrode ich dieťaťa (jej smrť je nepriamym dôsledkom vojny – vojna zabíja lásku), Frederick si na konci románu uvedomuje, že to, že opustil armádu, ho od vojny neoslobodilo, hanbí sa, že opustil priateľov na fronte, že utiekol a ostatní tam musia trpieť

POZNÁMKA: V rámci tohto maturitného okruhu premýšľať nad tým, ako jednotliví autori zobrazili prvú svetovú vojnu, na čo sa vo svojich dielach sústredili.

BONUS K MATURITNÉMU OKRUHU

Jaroslav Hašek (Česko)

román **Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války**

- okolnosti vypuknutia vojny, odchod na front a život v regimente sledujeme očami človeka úradne vyhláseného za „blba“ podľa zásady, že pravdu môže hovoriť iba dieťa alebo blázon

- hlavnou postavou je jednoduchý občan Rakúsko-Uhorska Josef Švejk (heroikomický hrdina), autor podáva prostredníctvom tejto postavy **neudržateľné pomery v armáde, kde vládne nemorálnosť, alkoholizmus a chaos**, kritizuje „hlavy pomazané“ (cisára a jeho príbuzných), Švejk je 50-ročný slobodný muž, vety často začínal: „Já znám jednoho ...“, živí sa predajom psov, ktoré ukradol, dostane sa do väzenia i blázinca, odkiaľ ho vyhodia, po vyhlásení vojny sa stáva vojenským sluhom u Katza, ktorý ho týra a prehrá Švejka v kartách (hlavná postava je veľmi prispôsobivá a prežije všetko)